

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ
ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ**

УДК 378.14:373.2

*Оксана Смирнова, старший викладач кафедри методики початкової та дошкільної освіти
Євпаторійського інституту соціальних наук
РВНЗ “Кримський гуманітарний університет”, м. Ялта*

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ
ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ**

У статті розглянуто дидактико-пізнавальні можливості педагогічної діяльності як ефективного засобу формування професійної культури майбутнього вихователя в системі його підготовки.

***Ключові слова:** функція, професія, культура, педагогічна культура, технологія, студент, вихователь, дошкільний заклад, методика, процес, навчання.*

Літ. 10.

*Оксана Смирнова, старший преподаватель
кафедры методики начального и дошкольного образования
Евпаторийского института социальных наук
РВУЗ “Крымский гуманитарный университет”, г. Ялта*

**ФОРМИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩЕГО
ВОСПИТАТЕЛЯ ДОШКОЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ**

В статье рассмотрены дидактико-познавательные возможности педагогической деятельности как эффективного способа формирования профессиональной культуры будущего воспитателя в системе его подготовки.

***Ключевые слова:** функция, профессия, культура, педагогическая культура, технология, студент, воспитатель, дошкольное заведение, методика, процесс, обучение.*

*Oksana Smyrnova, Senior Lecturer of
Methods of Primary School and Pre-School Education Department
Eupatoria Institute of Social Sciences
Crimea Humanitarian University, Yalta*

FORMING A PROFESSIONAL CULTURE OF FUTURE PRE-SCHOOL EDUCATOR

The article describes the didactic and cognitive capabilities of the pedagogical activity as an effective method of forming a professional culture of a future educator in the system of his training.

***Keywords:** a function, a profession, a culture, a pedagogical culture, a technology, a student, a teacher, a preschool, a methodology, a process, a training.*

Постановка проблеми. Перебудова і оновлення вищої освіти в Україні принципово змінює систему професійної педагогічної підготовки фахівців-дошкільників. Щоб відповідати вимогам часу, сучасний педагог в системі дошкільної освіти повинен мати не тільки базові знання, уміння та навички, але й володіти професійною культурою.

Педагогічна професія пред'являє підвищені вимоги до особистісних і професійних якостей сучасного вихователя. Сукупність цих вимог виражається в необхідності оволодіння фахівцем високою педагогічною культурою. Педагогічна культура вищий ступінь відповідності рівня розвитку особистості й професійної підготовленості педагога до специфіки педагогічної діяльності. Це особисто опосередкований педагогічний професіоналізм, що

дозволяє здійснювати педагогічну діяльність на вищому рівні її соціальних, гуманних, моральних, власне педагогічних, наукових і спеціальних критеріїв. Відповідно професійна культура це вагомий чинник становлення особистості педагога, виражений в різних способах педагогічного спілкування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми професійної культури та її формування викликають посилений інтерес серед науковців, знайшовши змістовний виклад в роботах: С. Гончаренко, І. Дичківської, Л. Губерського, М. Євтуха, В. Журавського, І. Зязюна, В. Кременя, О. Пехоти, Т. Поніманської, О. Савченко, О. Сердюк, І. Надольного, В. Огнев'юк та інших.

Мета статті – визначити дидактико-пізнавальні можливості педагогічної діяльності як ефективного засобу формування професійної

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

культури майбутнього вихователя в системі його підготовки.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день є актуальним розкриття проблеми формування професійної культури майбутнього фахівця дошкільної освіти. Соціальне значення педагогічної діяльності полягає у важливості формування людської особистості, адже саме вихователь здійснює одну з найважливіших функцій суспільства – формує особистість дитини, готує її до життя і праці, він передає дітям необхідні знання, уміння та навички, формує світогляд, розвиває інтелектуальні та фізичні здібності, зміцнює здоров'я [1, 24].

Для того, щоб вихователь відповідав вимогам суспільства, він повинен мати не тільки відповідні знання, уміння і навички, але й володіти педагогічною майстерністю та професійною культурою.

Розглянемо значення поняття культура: “У широкому розумінні культура – це все, що створено людством, суспільством, фізичною і розумовою працею кожного його члена на благо людини, а у більш вузькому – це ідейний і моральний стан суспільства, що визначається матеріальними умовами його життя і проявляється у його побуті, ідеології, освіті, свідомості, життєвій активності, досягненнях науки, літератури, у фізичному та моральному вихованні” [5, 9].

За іншими визначеннями, “культура” – це сукупність матеріальних та духовних цінностей, створених людством упродовж своєї еволюції. Сюди належить спосіб життя, основні правила людської поведінки, обрядовість, традиції та вірування [5, 10].

У загальноживаному значенні “культура” – це певний рівень розвитку суспільства, творчих сил та здібностей людини в типах і формах організації життя та діяльності людей у їх взаємостосунках, а також у створених нею матеріальних і духовних цінностях. Поняття “культура” вказує на відмінність людської життєдіяльності від біологічного життя, а також на якісну своєрідність конкретних проявів цієї життєдіяльності.

Професійною культурою педагога на думку С. Гончаренко вважається “...система соціальних якостей, що безпосередньо забезпечує рівень трудової, професійної діяльності та визначає її зміст і відношення до праці. З іншої сторони, вихідними елементами професійної культури спеціаліста є знання, практичні вміння й навички, власні соціальні якості, що характеризують ставлення особистості до світу суспільних цінностей [3, 275].

Формування професійної культури майбутнього фахівця дошкільної освіти передбачає, насамперед, формування наукового світогляду. У процесі вивчення навчальних дисциплін: “Методика ознайомлення дітей з соціальною дійсністю”, “Теорія і методика співпраці освітнього закладу з сімєю”, “Теорія і методика валеологічної освіти дошкільників”, “Теорія і методика екологічної освіти дошкільників”, “Теорія і методика експериментальної діяльності дітей в природі”, “Основи природознавства з методикою викладання в дошкільному закладі” в студентів на основі засвоєння методичних знань формуються наукові погляди та переконання про пізнаваність процесів та об'єктів оточуючого середовища, необхідність його збереження, активне ставлення до навколишньої дійсності. Майбутній вихователь дошкільного закладу повинен бути людиною обізнаною, переконаною, принциповою, методично підготовленою.

Студенти-дошкільники, вивчаючи вказані дисципліни, усвідомлюють особливості побудови та функціонування, закономірності розвитку живих і неживих систем, взаємозв'язки і взаємозалежності між об'єктами та явищами природи, різноманітності форм організації життя, основні властивості живих систем тощо.

Формування наукового світогляду пов'язане із розвитком творчого мислення майбутніх вихователів. З одного боку, розвиток у студентів мисленнєвих прийомів аналізу і синтезу, порівняння та класифікації, узагальнення, абстрагування що складає основу для глибокого розуміння ними явищ, процесів. З іншого, ефективність формування в майбутніх педагогів світогляду залежить від їх здатності осмислювати явища, робити самостійні висновки [2].

Ефективне формування наукового світогляду потребує від викладача постійного розвитку у студентів позитивної мотивації до вивчення теоретичного матеріалу, стійкого інтересу до процесу пізнання, прагнення до самоосвіти й самовдосконалення.

Високопрофесійний майбутній вихователь дошкільного закладу може бути підготовлений до виконання різних завдань і функцій лише у діяльності. Тому, важливо підібрати оптимальні форми і методи, інноваційні технології навчання студентів, які сприяють формуванню в них творчого мислення, навичок і вмінь нестандартного розв'язування певних проблем і вдосконалення навичок професійного спілкування.

Особливу увагу необхідно приділяти позааудиторній самостійній роботі студентів. Це зумовлено тим, що головне завдання у підготовці

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

майбутнього вихователя полягає у розвитку саме творчих здібностей особистості, здатності сприймати і переробляти нові наукові ідеї, аналізувати і застосовувати їх в умовах самостійної діяльності, формуванню умінь самостійно здобувати знання. У процесі позааудиторної роботи у студентів формувалися уміння [7]:

- самостійного пошуку, відбору наукової інформації з використанням в якості джерела знань різних друкованих і електронних документів, інформаційних технологій;

- аналітико-синтетичної обробки інформації та самостійного вивчення навчального матеріалу (складання схеми, таблиці, конспекту, реферату, підготовка доповіді тощо);

- вивчати об'єкти та явища природи (спостереження за явищами природи, постановка дослідів, аналіз і оцінка стану навколишнього середовища та ін.).

Вважаємо за доцільне виділити такі основні етапи технології формування професійно-педагогічної культури майбутнього вчителя:

1. Здійснення діагностики особистих якостей на предмет відповідності вимогам до педагогічної культури майбутнього вихователя.

2. Формування теоретичної бази студента педагогічного навчального закладу з проблем професійно-педагогічної культури.

3. Створення програми саморозвитку основних компонентів педагогічної культури.

4. Виконання вправ із розвитку культури спілкування, морально-етичної, правової, управлінської культури тощо.

5. Самоконтроль та самодіагностика набутих професійно-культурних якостей протягом педагогічних практик.

На думку Т. Поніманської, професійне становлення особистості, базуючись на психологічній та особистісній зрілості майбутніх фахівців, зумовлює виникнення такої необхідної складової особистості фахівця, як професійна ідентифікація. Вона розглядається як невід'ємний компонент професійної самосвідомості особистості, основними характеристиками якої є прийняття провідних професійних ролей, цінностей та норм, сформовані мотиваційні структури, що спонукають особистість до ефективної практичної діяльності [10, 123].

Професійне становлення особистості розпочинається в навчальному закладі і великою мірою залежить від успішного психологічного забезпечення навчально-виховного процесу у вузі. Це зумовлює необхідність створення психологічної служби у вищому закладі освіти.

Основні її завдання пов'язані з підготовкою висококваліфікованого фахівця, що не лише володіє необхідним обсягом теоретичних знань, практичних умінь та навичок, а й має необхідні професійно значущі особистісні якості, котрі дають йому змогу успішно адаптуватися до майбутньої діяльності, прагнути фахового й особистісного самовдосконалення, тобто бути професіоналом [9].

Сформованість педагогічної культури характеризує творчу особистість, яка постійно розмірковує, мислить альтернативно, незадоволена одержаними здобутками, здійснює пошук причин тих чи інших явищ, володіє розвинутим прагненням до творення. Формування педагогічної культури означає розвиток у студентів самосвідомості, самостійності, незалежності суджень у поєднанні з повагою до поглядів інших людей, почуття самоповаги, здатність орієнтуватися у світі духовних цінностей, уміння приймати рішення і нести відповідальність за свої дії і вчинки [4].

Оскільки вчитель постійно знаходиться в ситуації морального, етичного, світоглядного вибору, оцінювання та регулювання педагогічних обставин і ситуацій, постановки мети і завдань, пошуку засобів їх досягнення, прийняття рішень та їх реалізації, то методологічно важливим є положення про органічний зв'язок культури з педагогічною діяльністю.

Феномен професійно-педагогічної культури на думку О. Пехоти, можна уявити як інтегральну якість особистості педагога, умову та передумову ефективної педагогічної діяльності, узагальнений показник професійної компетентності вчителя і мету професійного самовдосконалення. Основним змістом професійно-педагогічної культури вчителя є його здатність до безперервної самоосвіти, самовиховання, саморозвитку, перетворювальної діяльності, свідомого підкорення діяльності ціннісним соціокультурним пріоритетам, ефективного самоуправління і творчої самореалізації [8].

Враховуючи все вище сказане, ми вважаємо, що майбутній вихователь повинен володіти знаннями: методологічними (знання загальних принципів вивчення педагогічних явищ, закономірностей соціалізації виховання та навчання); теоретичними (знання цілей, принципів, змісту, методів і форм педагогічної діяльності і закономірностей формування і розвитку особистості дитини дошкільного віку); методичними (знання методик виховання і навчання дітей дошкільного віку); технологічними (знання способів і прийомів виховання і навчання дітей дошкільного віку).

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

В якості функціональних компонентів професійної культури майбутнього вихователя ми виокремлюємо такі:

- освітню;
- виховну;
- розвиваючу;
- нормативну;
- комунікативну;
- інформаційну;
- координаційну;
- рефлексивну;
- діагностичну.

Освітня функція спрямована на осмислення майбутніми вихователями дидактичної теорії, системи професійних знань, умінь, навичок, вироблення власного соціального досвіду в інтересах особистості та суспільства.

Виховна функція професійної культури вихователя відображує область виховної діяльності. Педагог на основі психолого-педагогічних, та спеціальних знань виховує в себе мотиви, цінності, переконання, норми поведінки в відношенні до оточуючих людей. Дана функція пов'язана з розвитком духовності особистості і спрямована не тільки на педагога а також і на дитину.

Розвиваюча функція професійної культури спрямована вдосконалення та активізацію дидактичних знань та вмінь майбутніх вихователів, розвиток професійного мислення, пам'яті, мови, педагогічних здібностей, які дозволяють використовувати більш ефективний творчий підхід в створенні умов для гармонічного розвитку дітей в дошкільному освітньому закладі.

Нормативна функція професійної культури вихователя здійснює регуляцію в системі діяльності педагога. Знання норм педагогічної діяльності надає впевненості в правильності своїх дій. Норми педагогічної діяльності спрямовані на вирішення протиріч, які виникають в результаті взаємодії вихователя з дітьми, колегами, з батьками та адміністрацією, на забезпечення співпраці та досягнення колективних дій щодо виховання дітей дошкільного віку.

Комунікативна функція спрямована на процес спілкування дітей з дорослими. Майбутній вихователь повинен володіти прийомами комунікабельності з дітьми різного віку та різними психолого-педагогічними особливостями розвитку. Головними показниками педагогічної комунікабельності майбутнього вихователя дошкільного закладу є: бажання спілкуватись з дітьми, позитивна тональність спілкування, відчуття задоволення від спілкування і організації виховного та освітнього процесу, розуміння дітей,

вміння встановлювати індивідуальні та групові контакти, конструктивно вирішувати міжособистісні протиріччя, гуманізм та демократизм, етика спілкування.

Здійснення комунікативної функції професійної культури потребує переходу від авторитарної позиції вихователя і субординованої позиції дитини до особистісного, рівноправного співтовариства, творчості.

Інформаційна функція професійної культури пов'язана з усіма функціональними компонентами. Вихователь повинен володіти системою сучасного психолого-педагогічного знання, знати історію його розвитку, методологію наукового пізнання и т. ін. Студент повинен бути зорієнтований на різноаспектний аналіз психолого-педагогічної та методичної інформації, вміти користуватись різними носіями інформації, володіти новими технологіями навчання, та з їх допомогою задовольняти особистісні та загальні потреби.

Координаційна функція професійної культури спрямована на варіативність змісту навчального процесу, підборі педагогічних технологій навчання. Дана функція професійної культури майбутнього вихователя є основою його подальшої професійної діяльності. З реалізацією координаційної функції професійної культури пов'язана освітня функція.

Рефлексивна функція. Рефлексія пов'язана з розумінням вихователем своєї власної педагогічної діяльності, а також з оцінкою особистісних якостей, емоційних реакцій, когнітивних здібностей. Ефективність реалізації цієї функції тісно пов'язана з наявністю у вихователя таких якостей як критичне мислення, стремління до аналізу та доказам власної позиції, готовність до адекватному сприйняттю інформації.

Педагогічна рефлексія це самоаналіз здійсненої діяльності, оцінка отриманих результатів. Майбутній вихователь повинен уміти аналізувати причини успіху та невдач, помилок та труднощів у виховному-освітньому процесі, для того щоб внести зміни в наступну педагогічну діяльність, досягти кращих результатів.

Діагностична функція. Вихователь дошкільного закладу повинен на високому рівні комплексно і творчо вирішувати складні професійні задачі, а саме: ставити діагностичні цілі; прогнозувати результати діагностичної діяльності, розробляти діагностичний інструментарій разом з іншими педагогічними працівниками (психолог, логопед, музичний працівник), здійснювати психолого-педагогічну діагностику, аналіз та інтерпретацію діагностичних даних, проектувати та реалізовувати системну діагностику.

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ
ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ**

Отже, професійна культура вносить красу в відношення між людьми, сприяє їх взаємному порозумінню, закріплює загальнолюдські відношення. Саме на формування професійної культури у ВНЗ повинна бути спрямована підготовка майбутнього вихователя дошкільного закладу.

Висновки. Таким чином, сучасний вихователь повинен володіти знанням методик роботи з дітьми, знати психологічні особливості вихованців, мати сформовані педагогічні вміння та здібності щодо забезпечення гармонічного розвитку дитини дошкільного віку. Вища педагогічна школа повинна забезпечувати підготовку майбутнього вихователя у відповідності з вимогами сучасності, здатного до творчої реалізації різних освітніх задач та програм, формування активної, креативної, компетентної, самодостатньої особистості. Формування професійної культури – одне з найголовніших завдань професійної підготовки майбутнього вихователя у вищих закладах освіти, тому набуває важливого значення для професійного становлення майбутнього фахівця.

1. Бенера В.С. Принципи формування пізнавальної самостійності у майбутніх

вихователів дошкільних навчальних закладів // Вісник. Збірник наукових статей Київського міжнародного університету. Серія: Педагогічні науки. Психологічні науки. Випуск 1. – К.: Правові джерела, 2002. – С. 23 – 29.

2. Бобир О.В. Етикет учителя / О.В. Бобир. – К.: Слово, 2009. – 216 с.

3. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.

4. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології / І.М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 252 с.

5. Маркова А.Н. Культурологія / А.Н. Маркова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2004. – 319 с.

6. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / под ред. Е.С. Полат. – М.: Академия, 2000. – 272 с.

7. Педагогічна майстерність / [за ред. І.А. Зязюна]. – К., 2004. – 168 с.

8. Пехота О.М. Нові освітні технології / О.М. Пехота. – К.: Київ, 2003. – 256 с.

9. Подласый И.П. Педагогика / И.П. Подласый. – М.: Просвещение, 1996. – 423 с.

10. Поніманська Т.І. Підготовка педагогічних кадрів для системи дошкільної освіти / Т.І. Поніманська (Дошкільна педагогіка). – К., 2004. – 456 с.

Стаття надійшла до редакції 21.02.2014

“Знання вихованості повинно прийти до вихователя не у процесі байдужого його вивчення, а лише в процесі спільної з ним роботи і найактивнішої йому допомоги”.

*Антон Макаренко
письменник, педагог*

“Всяке істотне, а не тільки позірне поліпшення в побуті народу, всяка істотна реформа повинна ґрунтуватися на внутрішній, духовній реформі, на русі вперед, який відбувається в самому дусі народу, бо тільки з цих духовних реформ виростають самі собою тривкі зовнішні реформи... Надати ж швидкість народному розвиткові може тільки свідоме, розумне виховання і розумне навчання: вони пробуджують розум народу, дають його свідомості і збагачують його знаннями, бо яким він досвідом не добрався б і за багато сотень років”.

*Костянтин Ушинський
видатний педагог-класик*

